

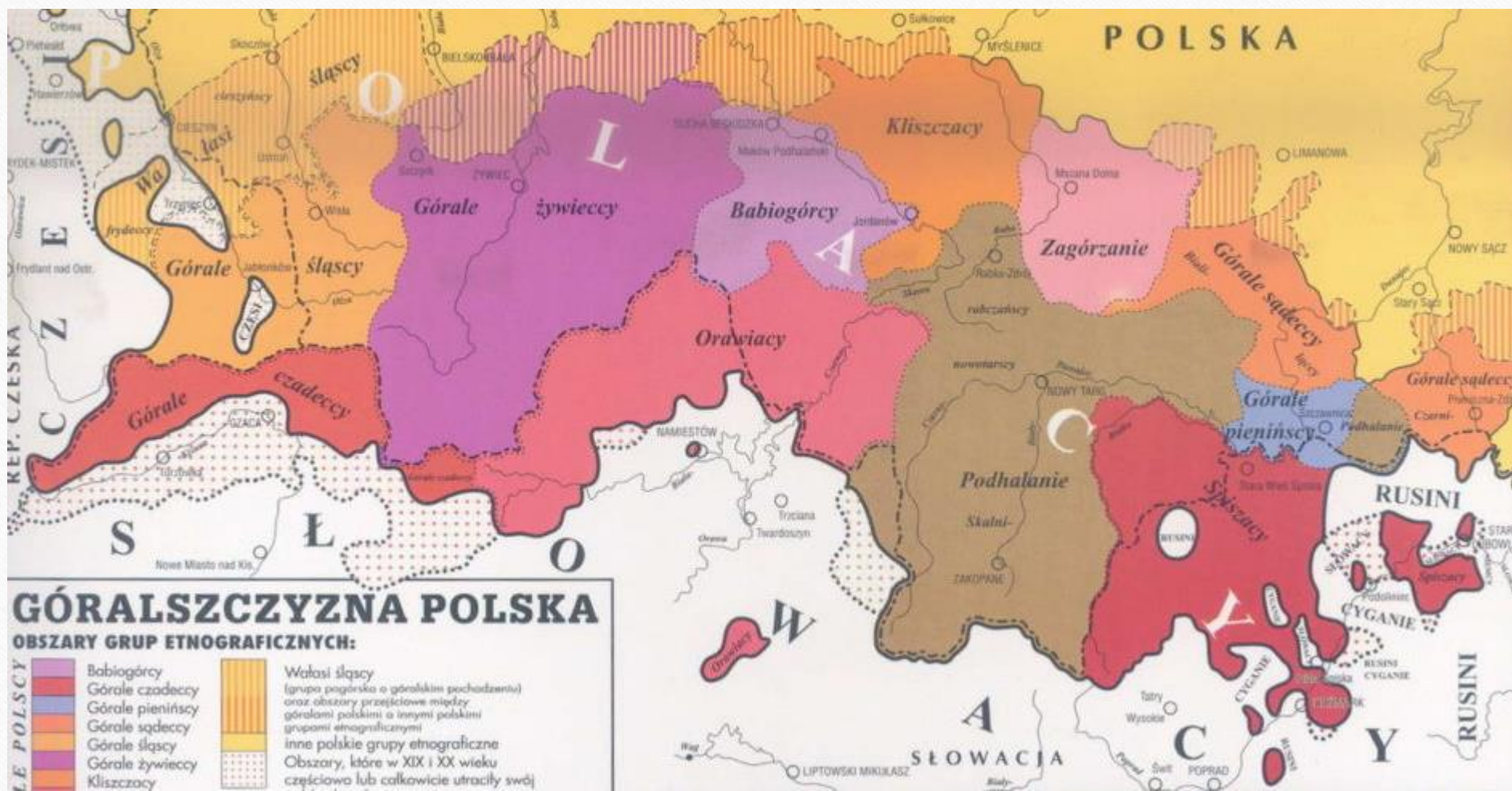
Folklor

Górali Babiogórskich

materiał do nauki samodzielnej Pracowni Tradycji Polskiej
Zespół Pieśni i Tańca Ziemi Szczecińskiej „Krağ”
Pałac Młodzieży — Pomorskie Centrum Edukacji w Szczecinie
Grupa: Młody Krağ, 26.10.2020 r.
Prowadzący: Artur Kotwas, Paweł Sokołowski

Górale od Babiej Góry

Górale Babiogórscy (po raz pierwszy wzmiankowani przez Wincentego Pola w 1951 r., w pracy Rzut oka na północne stoki Karpat) przez autorów z II połowy XIX wieku lokowani byli mniej więcej od Lachowic i Stryzawy na Żywiecczyźnie, co najmniej po Jordanów, uchodzący wówczas za stolicę grupy.

POŁOŻENIE, ZASIĘG, SĄSIEDZTWO

Łączono też Górali Śląskich, Żywieckich i Babiogórskich pod wspólnym mianem Górali Beskidowych (S. Udziela). Współcześnie zasięg ich sprecyzowała Urszula Janicka-Krzywda. Według jej opracowań, w końcu XIX w. Górale Babiogórscy zamieszkiwali wsie w dolinie Skawicy u północnych podnóży Babiej Góry, a więc Białkę, Skawicę, Zawoję (z licznymi przysiółkami), a także Grzechynię na północy, Sidzinę po wschodniej stronie pasma Policy oraz Juszczyń przy jego północnych stokach. Babiogórcy od południa graniczą z Orawiakami; od zachodu, poprzez Pasma Jałowieckie – z Góralami Żywieckimi; na północ od Suchej Beskidzkiej i Makowa Podhalańskiego – z wsiami pogranicza góralsko-krakowskiego na Pogórzu Wielickim oraz Kliszczakami; od północnego wschodu i wschodu – z Kliszczakami i wsiami o przejściowym charakterze kultury (okolice Jordanowa); od południowego wschodu – z terenem wpływów podhalańskich (okolice Spytkowic).

Przeczytaj więcej: <https://www.etnozagroda.pl/gorale-babiogorscy>

Budownictwo i mieszkanie wiejskie

Akcja osadnicza prowadzona od średniowiecza przez monarchów i rody możnowładcze Małopolski, zadecydowała o charakterze osadniczym niezamieszkałych dotąd dolin śródgórskich, w których powstały osady o zorganizowanych średniowiecznych układach opartych o regularny podział gruntów na tzw. łany leśne. Konsekwencją przyjętego systemu była charakterystyczna dla wsi dolinnych (Osielec, Białka, Skawica) zabudowa łańcuchowa skupiona wzdłuż dróg biegnących dolinami potoków. Krajobraz osadniczy ostatecznie ukształtowała docierająca tu w XVI i XVII stuleciu ludność pochodzenia wołoskiego.

Przeczytaj więcej:

<https://www.etnozagroda.pl/gorale-babiogorscy/budownictwo-i-mieszkanie-wiejskie>

Gwara Górali Babiogórców

I. Cechy ogólne

1. Mazurzenie, np.: *v dävnyġ casę, p^u oset, dokucãu* ('w dawnym czasie, poszedł, dokuczał').
2. Udźwięczniająca fonetyka międzywyrazowa, np.: *χuob myśl'i, bogãż na drug'i źoi, bogãż rano fstaie, po'veż mu, χuob uradovany* ('chłop myśli, bogacz na drugi dzień, bogacz rano wstaje, powiedz mu, chłop uradowany').
3. Samogłoski pochylone.
 - a) *a* pochylone, realizowane jako *ã* lub *o*, np.: *gãdã, uob'ãt, żodnyg źeći* ('gada, obiad, żadnych dzieci')
 - b) *o* pochylone, realizowane jako *u*, np.: *żbui, na vus, m'ãu żrupka* ('zbój, na wóz, miał żróbka')
 - c) *e* pochylone, realizowane jako *y* po twardych, natomiast wariantywnie *y* | | *é* | | *i* po miękkich, np.: *tys, b'yda, po'veż mu, pov'i* ('też, powiedz mu, powie')

Przeczytaj więcej: <https://www.etnozagroda.pl/gorale-babiogorscy/gwara-goacute-rali-babiogoacute-rcoacute-w>

Obrzędy i Zwyczaje Doroczne

W całej Polsce główny zrąb obrzędowości ludowej ukształtowały te same dwa zasadnicze nurty: pierwotne kulty i towarzyszące im wierzenia, sięgające czasów pogańskich oraz chrześcijaństwo.

Z czasem, kościelny rok liturgiczny oparty na tradycjach chrześcijańskich, wchłonął niejako ludowy rok obrzędowy, nasycając go własnymi treściami religijnymi i przystosowując jego pierwotny cykl, związany z przebiegiem roku słonecznego i następstwem pór roku do rytmu roku kościelnego.

Adwent

Tradycja ludowa nakazywała zaprzestania wszelkich zabaw, muzykowania, głośniejszych śpiewów świeckich i tańców, ponieważ Babiogórcy wierzyli, że tańczenie w adwencie może spowodować chorobę nóg. Natomiast okres ten wykorzystywany był na wspólne prace gospodarskie. Wieczorami po domach zbierały się kobiety i dziewczęta na wspólne skubanie pierza, przedzenie, szycie, haftowanie itp. podczas których cicho śpiewano, przekazywano różne wieści, opowiadano baśnie, a zwłaszcza historie o duchach. W okresie adwentu w obrzędowości ludowej przypadają ważne dni; św. Mikołaja, św. Łucji i św. Tomasza.

Przeczytaj więcej: <https://www.etnozagroda.pl/gorale-babiogorscy/obrzedy-i-zwyczaje-doroczne>

Obrzędy i Zwyczaje Rodzinne

Obrzędy związane z małym dzieckiem

Narodziny dziecka były wielkim wydarzeniem w rodzinie objęte zakazami i nakazami obyczajowymi i w tej społeczności, jakie były u innych górali. Poród odbierała *babka* – *babica*, która załatwiała wiele spraw za matkę do czasu jej *wyvodu*, np. zapraszała osobę na chrzestną, uczestniczyła w przygotowywaniach do chrztu, za matkę była też przy chrzcie dziecka. Kobiecie po urodzeniu dziecka, którą uważano za nieczystą, do chwili chrztu nie wolno było: wychodzić z domu, nie mogła piec chleba i doić krów, wykonywać wielu prac gospodarskich, miała zakaz zbliżania się do żywego inwentarza, wszelakich upraw co mogło źle wpływać na urodzaj, przychówek, sprowadzić na uprawy burze i grad. Starano się jak najszybciej dokonać obrzędu chrztu, by dziecko nie zmarło nieochrzczone, by chronić je przed *rzucaniem uroków* złego człowieka, co mogło być przyczyną choroby lub śmierci dziecka, przed działaniem złych mocy zw. *boginkami*, które mogły porwać dziecko, a podrzucić swoje zw. *podciepa* – *bogincorza*.

Przeczytaj więcej: <https://www.etnozagroda.pl/gorale-babiogorscy/obrzedy-i-zwyczaje-rodzinne>

Pożywienie, kuchnia

Na tradycje kulinarne mają wpływ warunki naturalne, gdzie żywność jest produkowana oraz sposób jej wytwarzania. Istotne są także przechodzące z pokolenia na pokolenie, przepisy i technologie przygotowania potraw. W tradycyjnych sposobach odżywiania się mieszkańców wsi należy wyróżnić pożywienie normalne (codzienne), pożywienie w okresach głodowych oraz przygotowanie posiłków świątecznych z okazji uroczystości kościelnych - dorocznych lub rodzinnych.

Przeczytaj więcej:

<https://www.etnozagroda.pl/gorale-babiogorscy/pozywienie-kuchnia>

Tańce Babiogórców

Tańce Górali Babiogórskich różnią się znacznie od folkloru tanecznego sąsiadującej z terenem Orawy, natomiast bardziej zaznaczają się tu wpływy krakowskie oraz przez Koszarawę – żywieckie. Są również jak tamte bardzo autentyczne w swej formie i treści. Przeważają walce i polki. Znajdują tu miejsce również takie tańce (wydaje się że o dużo starszych tradycjach niż wspomniane wyżej) jak: goniony, hajduk, obyrtany, siustany, wydziwiany, wywodzony oraz tańce pasterskie (najstarsze). Tańce Babiogórców o przewadze rytmów parzystych są szybkie świadczące o dużym temperamencie miejscowej ludności. Kobiety dorównują w tańcu mężczyznom. Są jak w życiu codziennym zaradne, pewne siebie i siły witalnej. Każdy taniec poprzedzony jest przyśpiewką, z reguły śpiewa ją mężczyzna zatrzymując się przed kapelą.

Przeczytaj więcej: <https://www.etnozagroda.pl/gorale-babiogorscy/tance-goacuter-ali-babiogoacute-rskich>

Muzyka

Babiogórzanie na „Turnieju Muzyków Prawdziwych” w Szczecinie =

- <https://www.youtube.com/watch?v=BgZzUa01sFU>
- <https://www.youtube.com/watch?v=34miwNft7uY>